

ભાગ્યશ્રી

**આજના
લેખકો...**

રિદ્ધીશ જોષી

દિલીપ ઘાસવાલા

રવીન્દ્ર પારેખ

યામિની વ્યાસ

તૃપ્તિ વી પંચ્યા

વર્ષા ભટ્ટ અંબર

આરતી પરિતોષ

જુલી સોલંકી

જામનગરમાં દેવ-દેવીઓની વેશભૂષામાં કલાકારો, ગણપતિ અને શિવજી સાથે શિવાજી રાસ રમે છે

**સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨**

જામનગરમાં અર્વાચીન અને પ્રાચીન ગરબાનો સુભગ સમન્વય જોવા મળે છે. એક તરફ તમને મોટી એલઈડી, ભવ્ય સાજ-સજ્જા અને તોતિંગ સાઉન્ડ સિસ્ટમ સાથેનો રાસોત્સવ જોવા મળે અને એને બરાબર અડીને જ કોઈ પરંપરાગત ગરબીમાં તમને નાની નાની બાળાઓ ચણીયા ચોળી પહેરીને ગરબા રમતી જોવા મળે. આ નવરાત્રિની પણ ખાસિયત છે. ચારથી પાંચ મોટા અર્વાચીન રાસોત્સવો યોજાય છે. જેમા સેવન સિઝન આશીર્વાદ પ્રદર્શન ગ્રાઉન્ડ અને સૌથી જૂનું સુમેર ક્લબ છે. જ્યાં પ્રોપર પંચિયુ રમાડવામાં આવે છે. ફી સ્ટાઈલની બોલબાલા નથી જો કુલ ત્રણ કલાક ગરબા થાય તો એમાથી એક એક કલાકના બે રાઉન્ડ પંચિયુ જ લેવાય આખું ગ્રાઉન્ડ એક જ શ્રૂપ હોય એનો ફાયદો એ થાય કે અહીં રમવા માટે તમારે તમારા અલગ

શ્રૂપની જરૂર જ નથી વળી આ માત્ર મેમ્બર્સ માટેનું આયોજન છે અને લેડિઝ જ અલાઉડ હોવાથી પાંચસોનું કાઉંડ હોય તો એમાથી પાંચસો તમને લેડિઝ જોવા મળે અહીંના ખેલેયાઓ અમદાવાદ કે મુંબઈ જ્યાં જાય ત્યાં અહીંનું પંચિયુ મિસ કરે છે. પ્રાચીન ગરબીઓમાં પટેલ ચોક, લીમડા લેનની ભારત માતા આદર્શ ગરબી મંડળ અગ્રેસર છે. આ ગરબી અહીં ૧૯૬૦થી ભારતિય સંસ્કૃતિની વિરાસત જાળવી રહી છે. આ ગરબીનો ઈતિહાસ વાગોળતા આયોજક જણાવે છે કે, બાપ-દાદા મૂળ પાકિસ્તાનના કરાચીના અમે મૂળ કરાચીવાળા તરીકે ઓળખાઈએ અમારા બાપ-દાદા કરાચીમાં પટેલ યુવક મંડળ ચલાવતા અને ત્યાં સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિ કરતા જેની શરૂઆત ૧૯૪૨માં થયેલી. ૧૯૪૭ ના ભાગલા વખતે પાકિસ્તાનથી અહીં આવીને સ્થાઈ થયા ઓઈલ એન્જિનમાં અમે પાયોનિયર રામજી લક્ષ્મણના ડેલામાં ગરબીની શરૂઆત કરેલી પછી એક સ્થળ બદલ્યું અને હવે ૧૯૬૦ થી અહીં લીમડા લેનમાં ગરબી કરીએ છીએ કોઈ ફી નથી લેતા કોઈ ટિકિટ નહીં ગરબીમાં ભાગ લેતી બાળાઓને લ્હાણી આપીએ ભાઈઓની બેસવાની વ્યવસ્થા અલગ બહેનોની અલગ આર્મનિતોની અલગ રાખીએ છીએ ભારત માતા ગરબી મંડળનો વેશભૂષા રાસ પ્રસિદ્ધ છે. જેમા ૨૪ કલાકારો રામ, લક્ષ્મણ, શંકર, કૃષ્ણ, વિષ્ણુ, શિવાજી, જોકર, ભૂત અને સંતો-મહંતો સહિત કુલ ૨૪ વેશભૂષા ધારણ કરીને મંચ પર ઉતરે છે. આ ગરબી ગરબા ગ્રાઉન્ડ સ્પર્ધામાં નગર પાલિકાનો એવોર્ડ પણ જીતી ચુકી છે

મોતીચૂર લાડુ

**સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨**

સામગ્રી
ચણાની દાળ ૧ કપ ખાંડ ૧ કપ ઘી મુઠીયા તળવા માટે
એલચી પાવડર ૧ સ્પૂન કેસરના તાંતણા ૮ બદામ-પિસ્તાની કાતરી ૨ સ્પૂન

રીત
ચણાની દાળને ધોઈને ૪-૫ કલાક માટે પલાળી રાખો ત્યાર બાદ દાળમાંથી પાણી નિતારી લેવું આ દાળને મિક્સીમાં પાણી નાખ્યા વિના કરકરી પીસી લેવી. જો પાણી નાખવું જ પડે તો થોડુક જ નાખવું. એક કઢાઈમાં ઘી ગરમ કરી લો.

ફરાળી લાડુ

**સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨**

સામગ્રી
સામો ૧ કપ
દૂધ ૧ કપ
દળેલી ખાંડ ૧ કપ
બદામની કાતરી ૧ સ્પૂન
પિસ્તાની કાતરી ૧ સ્પૂન
એલચી પાવડર ૧ સ્પૂન
કિસમિસ બે ટુકડામાં

રીત
સામો ૨ પાણીએ થી ધોઈને જાડી ચાળણી વડે ગાળી લો. સામો બારીક હોવાથી તેને ગાળી લેવો. ત્યારબાદ એક સુતરાઉ કાપડ પંખા નીચે પાથરીને તેની ઉપર સામો અડવો કલાક માટે સૂકાવા મૂકો. અડધા

ઘી ગરમ થાય એટલે દાળના કરકરા મિશ્રણમાંથી ચપટા મુઠીયા બનાવીને ઘીમાં તળી લો. ગેસની આંચ ધીમી-મધ્યમ રાખવી. મુઠીયા હલકા સોનેરી રંગના તળવા. આ મુઠીયાને નાના ટુકડામાં તોડી લો. ઠંડા થાય એટલે મિક્સીમાં પીસી લો. મિક્સીને ઓન-ઓફ કરીને દળી લો. ૪-૫ વાર મિક્સી ફેરવીને થશે. દળેલા મિશ્રણને સ્ટીલની ચાળણીમાં ચાળી લો. બચેલા ટુકડાને ફરીથી મિક્સીમાં ફેરવી લેવા. કેસરના તાંતણાને ટે. સ્પૂન પાણીમાં મલાળવા માટે મૂકો. એક તપેલીમાં ૧ કપ સાકર તેમજ ૬ કપ પાણી નાખી ગેસ પર ગરમ કરવા મૂકો. સાકર ઓ ગળે ત્યારબાદ ૪-૫ મિનિટ માટે પાણી ઉકળવા દો. ચાસણી ચિપચિપી થાય એટલે કેસરવાળું પાણી મેળવીને ગેસ બંધ કરીને આ ચાસણી ચણાના લોટના દળેલા મિશ્રણમાં મેળવી દો. તેમાં એલચી પાવડર તથા બદામ-પિસ્તાની કાતરી પણ મિક્સ કરી દો. આ મિશ્રણ થોડું ઢીલું રહેશે. જો વધુ પડતું ઢીલું હોય તો તેને ૧ મિનિટ માટે ગેસ પર ગરમ કરવા મૂકો. ત્યારબાદ ગેસ બંધ કરીને તેને ૨૦ મિનિટ માટે ઢાંકીને મૂકી રાખો. જેથી ચણાના લોટના કરકરા દાણામાં આ ચાસણી પચી જાય. ૨૦ મિનિટ બાદ આ મિશ્રણમાંથી લાડુ વાળી લો.

કલાક બાદ એક જાડા તળિયાવાળી કઢાઈને ગેસ પર ગરમ કરવા મૂકો. તેમા સામાને ગેસની ધીમી આંચે શેકી લો. ૧૫ મિનિટ બાદ ગેસ બંધ કરીને સામાને એક થાળીમાં ઠંડો કરવા મૂકો. ખાલી થયેલી કઢાઈમાં ગરમ કરેલું દૂધ ઉમેરો અને ગેસની મધ્યમ આંચે ઉકળવા મૂકો. દૂધને ઘટ્ટ થવા દો. વચ્ચે વચ્ચે ઝારા વડે હલાવતાં રહો. ૧૦ મિનિટમાં દૂધ એકદમ ઘટ્ટ થઈ જશે. ઠંડા થયેલા સામાને મિક્સીમાં બારીક પીસી લેવો તેને એક મોટા વાસણમાં ચાળી લો. હવે તેમાં દળેલી ખાંડ તથા સૂકામેવાની કાતરી, કિસમિસ તેમજ એલચી પાવડર ઉમેરો. ઘી તેમાં ભ કપ મેળવી બાકીનું ઘી બાજુએ રાખી મૂકો. જો જરૂર લાગે તો ઉમેરી શકાય. આ મિશ્રણને એક ચમચી વડે મિક્સ કરી તેમાં ઘટ્ટ કરેલું દૂધ મેળવીને ફરીથી એકસરખું મિક્સ કરી લો. હાથોમાં થોડું ઘી ચોં પડીને સામાના મિશ્રણમાંથી લાડુ વાળી લો.

પૌષ્ટિકતા નાળિયેર લાડુ

**સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨**

સામગ્રી
ચાસણી માટે
સાકર ૬ કપ
પાણી ભ કપ
દૂધ ૧ ટી. સ્પૂન
દેશી ઘી ૧ ટી. સ્પૂન

પૌષ્ટિકતા નાળિયેર લાડુ માટે

ફૂલ ફેટ દૂધ ૧૬ કપ
નાળિયેરની છીણ ૨ કપ
એલચી પાવડર ૧ ટી. સ્પૂન

રીત
એક પેન અથવા કઢાઈમાં સાકર તેમજ પાણી મિક્સ કરી ગેસ પર ગરમ કરવા મૂકો. ચમચા વડે ચાસણીને હલાવતાં રહેવું. સાકર ઓગળીને ઉભરો આવે ત્યારે ૧ ટી. સ્પૂન દૂધ ઉમેરવું. દૂધના ફીણમાં કચરો જમા થાય તે એક ચમચી વડે કાઢી લેવો જેથી ચાસણી ચોખ્ખી

ઓરિસ્સાના પ્રખ્યાત ચોખાના પકોડા

**સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨**

સામગ્રી
ચોખા ૧ વાટકી
બાફેલા બટેટા ૩
ચોખાનો લોટ
લીલા મરચા
કોથમીર સમારેલી
જીરૂ ૨ સ્પૂન
ચિલી ફ્લેક્સ ૧ સ્પૂન

ટમેટાની ચટણી
ટમેટા લસણની કળી તેલ ૨ સ્પૂન સૂકા લાલ કાશ્મીરી મરચા કોથમીર આમલીના ટુકડા ગોળ અથવા સાકર ૧ સ્પૂન

ટમેટાની ચટણીની રીત
એક ફાઈ પેનમાં તેલ

ગરમ કરી તેમા લસણની કળીઓ સાંતડી લો. ત્યારબાદ તેમાં સમારેલા ટમેટા કાશ્મીરી મરચા આમલીના ટુકડા તેમજ ગોળ નાખીને ટમેટા નરમ થાય ત્યાં સુધી સાંતડી લો. આ

પૌષ્ટિક વેજટેબલ પૌઆ-બટેટા કટલેટ

**સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨**

સામગ્રી
પૌઆ ૧ કપ
દહી અથવા લીંબુનો રસ ૨ સ્પૂન
કાંદો ૧
સિમલા મરચું ૧ નાનું
મરચાં ૨-૩, બાફેલા બટેટા ૨
ચિલી ફ્લેક્સ ૧ સ્પૂન
કોથમીર ધોઈને સમારેલી ૧ સ્પૂન
મીઠું સ્વાદ મુજબ
સફેદ તલ ૧ સ્પૂન
કાળા મરી પાવડર ૧ સ્પૂન
ચાટ મસાલો ૧ સ્પૂન
ચોખાનો લોટ અથવા કોર્નફ્લોર ૨ સ્પૂન
ગરમ મસાલો ૧ સ્પૂન
વર્મિસેલી સેવ ૨ કપ

સ્વરી બનાવવા માટે
મેંદો ૧ સ્પૂન
કાળાં મરી પાવડર ૧ સ્પૂન
ચપટી હીંગ
મીઠું સ્વાદ મુજબ

રીત
પૌઆને ૨-૩ પાણીએ થી ધોઈને પાણી નિતારી લેવું તેમા દહીં અથવા લીંબુનો રસ મેળવીને પૌઆને ૫-૬ મિનિટ માટે રાખી મૂકો. પૌઆ થોડા હુલીને નરમ થશે જો પૌઆ સૂકા અને કડક લાગે તો થોડું પાણી છાંટી દેવું. કાંદો તેમજ સિમલા મરચાંને ઝીણાં સમારી લેવા. મરચાંને પણ ગોળ સમારી લેવા. બટેટાનો છુંદો કરી લેવો અને પૌઆમાં આ બધી સામગ્રી તથા

તલ, કાળા મરી પાવડર, ગરમ મસાલો, ચાટ મસાલો, સમારેલી કોથમીર, ચોખાનો લોટ તેમજ મીઠું સ્વાદ મુજબ મેળવી દો અને તેને લોટની જેમ બાંધી દો. એક થાળીમાં તેલ ચોપડી દો. પૌઆવાળા લોટને થાપીને થાળીમાં ફેલાવી દો. ઉપરથી ચપટા તળિયાવાળી વાટકી ફેરવીને એકસરખું મિશ્રણ ફેલાવી દો. આ મિશ્રણના ગોળ, ચોરસ, લંબચોરસ કે ત્રિકોણ જેવો આકાર જોઈએ, તે આકારમાં ચપ્પુ વડે થાપેલા મિશ્રણના કટકા કરી લો. એક બાઉલમાં મેંદો લઈ તેમાં થોડું થોડું પાણી મેળવીને પાતળી સ્વરી બનાવી લો.

વર્મિસેલી સેવના નાના ટુકડા કરી લો.

પૌઆના તૈયાર કરેલા કટલેટના પીસને મેંદાવાળા પાણીમાં મેળવીને વર્મિસેલી સેવના બારીક કરેલા ટુકડામાં ફેરવી લો સેવને થોડી દાબીને ચોંટાડી દો. તૈયાર કરેલા કટલેટને રેફ્રીજરેટરમાં ૧૫ મિનિટ માટે સેટ કરવા મૂકો. ૧૫ મિનિટ બાદ કઢાઈમાં તેલ ગરમ કરવા મૂકો. તેલ ગરમ થાય એટલે ગેસની આંચ ધીમી-મધ્યમ રાખીને કટલેટને સોનેરી રંગના તળી લો. કટલેટને તળવા ના હોય તો ફાઈ પેનમાં ૨ સ્પૂન તેલ રેડીને ગેસની ધીમી આંચે સોનેરી રંગના કિસ્મી થવા દેવા.

એકદમ બારીક પીસી લો. એકવાર મિક્સર ફેરવ્યા બાદ ચોખામાં જરૂરી લાગે તો થોડું પાણી ઉમેરીને બારીક પીસવા. આ મિશ્રણ ઈડલીના ખીરા જેવું ઘટ્ટ રહેવું જોઈએ ચોખાના મિશ્રણને એક મોટા બાઉલમાં કાઢી લો. હવે એ જ મિક્સીમાં બાફેલા બટેટા છોલીને તેના મોટા ટુકડા કરીને પીસી લો. ચોખા, બટેટાની પેસ્ટ મિક્સ કરી લો. જો ખીરું પાતળું બને તો તેમાં ૧-૨ ચમચી ચોખાનો લોટ ઉમેરી દો. આ મિશ્રણને મિક્સ કર્યા બાદ ચમચા વડે એક જ દિશામાં ૩-૪ મિનિટ માટે હલાવીને મિક્સ કરો. હવે એમા

લીલા મરચાંને ગોળ સુધારી લઈ ઉમેરો તથા જીરૂ કોથમીર પણ તેમાં મેળવી દો. મીઠું સ્વાદ મુજબ ઉમેરો. આ મિશ્રણને ૧૦ મિનિટ માટે ઢાંકીને રાખો. ૧૦ મિનિટ બાદ તેમા ચિલી ફ્લેક્સ મેળવી દો. એક કઢાઈમાં તેલ ગરમ કરવા મૂકો. તેલ ગરમ થાય એટલે ગેસની આંચ મધ્યમ કરી લો. હવે ખીરામાંથી મિડિયમ સાઈઝના પકોડા તેલમાં પાડો. ગેસની આંચ મધ્યમથી તેજ રાખવી. પકોડા તેલમાં નાખ્યા બાદ ૧ મિનિટ બાદ ફેરવવા ત્યારબાદ ૧ મિનિટ બાદ ગોલ્ડન રંગના થાય એટલે ઉતારી લેવા.

મેનેજમેન્ટ ગુરુ મહાત્મા ગાંધી

સુરત મિત્ર

ભાગ્યશ્રી પૂર્ણિ

તા. ૦૨-૧૦-૨૦૨૨

આવનારી પેઢી ભાગ્યે જ માનશે કે આ ધરતી પર આવા વ્યક્તિ હતા. ઈતિહાસના મહાન વૈજ્ઞાનિક આલ્બર્ટ આઈન્સ્ટાઈન દ્વારા આ વાક્ય મહાત્મા ગાંધી માટે વાપરવામાં આવ્યું છે. આજે ગાંધી જયંતિ નિમિત્તે આપણે એમના વિષે ખુબ ઓછી ચર્ચા લીધી વાત કરીએ. ગાંધીજી વિષે ઘણું કહેવાયું છે અને લખાયું છે. ગાંધીજી ઉમદા વ્યક્તિ હતા, શ્રેષ્ઠ લીડર હતા અને ઉત્તમ વિચારોના માલિક હતા. ગાંધીજી વિષે આ વિષયોમાં ઘણું ચર્ચાયું છે પણ ગાંધીજી પાસેથી મેનેજમેન્ટના પણ ઘણા ગુણ શીખવા જેવા હતા. સ્વતંત્રતાની લડતમાં રાષ્ટ્રનું નેતૃત્વ કરતી વખતે, ગાંધીએ કેટલીક વ્યવસ્થાપન વ્યૂહરચનાઓ માટે એક દીવાદાંડી પકડી હતી જે હાલના કોર્પોરેટ વિશ્વમાં મહત્વપૂર્ણ છે. તેઓ એક શ્રેષ્ઠ મેનેજમેન્ટ ગુરુ પણ હતા. આજે આપણે ગાંધીજીના મેનેજમેન્ટના પહેલું વિષે વાત કરીએ.

૧. ઓર્ગનાઈઝેશનનું માળખું બનાવવું

મહાત્મા ગાંધીએ ક્યારેય કોઈ પક્ષમાં કોઈ હોદ્દાદારનું પદ સંભાળ્યું ન હતું, કોંગ્રેસમાં પણ નહીં. તેમ છતાં તેમણે કોંગ્રેસના બેનર હેઠળ સ્વતંત્રતા ચળવળનું નેતૃત્વ કર્યું હતું. તેમણે કોંગ્રેસ પક્ષમાં એક સંસ્કૃતિ બનાવી, જેમાં ઘણા દિગ્ગજ હતા, જેઓ ખૂબ જ વૈવિધ્યસભર પૃષ્ઠભૂમિમાંથી આવ્યા હતા. મહાત્મા ગાંધી સારી રીતે જાણતા હતા કે જો તેઓ પક્ષમાં કોઈ હોદ્દો ધરાવતા ન હોય તો કોંગ્રેસ પક્ષમાં પ્રભાવ પાડવાની ક્ષમતા અનેકગણી વધી જાય અને તે જ રીતે થયું. સ્વતંત્રતા સંગ્રામના નેતાની પૃષ્ઠભૂમિને ધ્યાનમાં લીધા વિના, તે હંમેશા મહાત્મા ગાંધીના વિઝન અને દિશા સાથે જોડાયેલા હતા.

૨. ગણતરીપૂર્વકનું જોખમ કેમ લેવું

વિકૃતિ જ હવે સંસ્કૃતિ છે...?

સુરત મિત્ર

ભાગ્યશ્રી પૂર્ણિ

તા. ૦૨-૧૦-૨૦૨૨

-રવીન્દ્ર પારેખ

એવો દિવસ નથી ઊગતો જેમાં સ્ત્રીઓને લગતા અપરાધોથી મીડિયા બચી ગયું હોય. નાની છોકરીથી માંડીને કોઈ પણ ઉંમરની સ્ત્રીને દુષ્કર્મનો ભોગ બનાવવાનું સામાન્ય થઈ પડ્યું છે. છેડતી, બળાકાર, બીભત્સ કોટો- વીડિયો વાયરલ કરી દેવાની ઘટનાઓ હવે કશા ચોભ કે સંકોચ વગર બહાર આવે છે. પ્રેમી કે બોયફ્રેન્ડ હવે લગ્નની રાહ નથી જોતાં. અંગત વખોનો વીડિયો કે ફોટો પ્રેમી ઉતારે છે ને પ્રેમિકા તે ઉતારવા પણ દે છે ને પછી પ્રેમી તેને વાયરલ કરી દેવાની ધમકી આપી તેનું આર્થિક કે શારીરિક શોષણ કરે છે તો પ્રેમિકા પાસે આત્મહત્યા કરવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ બચતો નથી. પણ, આ બધુંય હવે કોઠે પડી ગયું હોય તેમ એમાં કોઈને કેં ચિંતા કરવા જેવું લાગતું નથી. આમાં ઘટાડો થતો નથી ને એને સ્વાભાવિક ક્રમમાં સ્વીકારી લેવા જેવી ખંધી સ્વસ્થતા સૌએ કેળવી લીધી છે. અનેક પ્રકારે અને રીતે સ્ત્રીઓનો દુરુપયોગ અગાઉ નવી વાત ન હતી ને હવે પણ નથી. પણ આશ્ચર્ય ને આઘાત એ વાતે છે કે શિક્ષણ જેમ જેમ વધતું આવે છે તેમ તેમ એવા અપરાધોમાં ઉત્તરોત્તર વધારો જ થતો જોવામાં આવે છે, ત્યારે પ્રશ્ન થાય કે આવી માનસિકતા આજનાં શિક્ષણનું પરિણામ તો નથીને? માણસ પણ હવે ઉપયોગનાં સાધનથી વિશેષ કે નથી ને શિક્ષણ પણ હવે તેના ઉપયોગની રીતો પૂરી પાડતું હોવાનો વહેમ પડે છે.

અઠવાડિયા પર પંજાબના મોહાલીમાં એક બે નહીં, પણ ૬૦ નહાતી વિદ્યાર્થીનીઓના વીડિયો વાયરલ થયા ને એની એ વિદ્યાર્થીનીઓ પર એવી ઘેરી અસર પડી કે ૮ વિદ્યાર્થીનીઓએ આત્મહત્યાની કોશિશ કરી અને તેમાંથી એકની હાલત ગંભીર થઈ ગઈ. આ ઘટના પંજાબની ખાનગી યુનિવર્સિટીમાં બનતાં મોહાલીમાં અને આખા દેશમાં તેના પડઘા પડ્યા છે. એમાં આઘાત આપનારી બાબત એ છે કે આ વીડિયો ઉતારવાનો આરોપ એ જ યુનિવર્સિટીની ગર્લ્સ હોસ્ટેલની એક વિદ્યાર્થીની ઉપર છે. તે ગર્લ્સ હોસ્ટેલના બાથરૂમમાંથી વીડિયો બનાવતાં રંગેલાય પકડાઈ છે. તેણે સીમલાના તેના મિત્રને એ વીડિયો મોકલ્યો ને તેણે એ વાયરલ કરી દીધો. વિદ્યાર્થીનીઓએ આ મામલે પોલીસ ફરિયાદ કરી અને પોલીસે એ ક્ષિતિ વિદ્યાર્થીનીની ધરપકડ પણ કરી છે. હોબાળો એટલો થયો કે પોલીસે મામલો હાથમાં લીધો ને નોબત લાકીયાજ સુધી આવી. બીજી તરફ મેનેજમેન્ટ એ પેરવીમાં છે કે વાત વણસે નહીં, એટલે એ વિદ્યાર્થીઓ પર દબાણ લાવીને મામલો થાળે પાડવા માંગે છે. ૬ દિવસ સુધી કેમ્પસ બંધ રાખવાનો નિર્ણય લેવાયો ને ૨ વોર્ડને સસ્પેન્ડ કરી દેવામાં આવી. કાયદો એની રીતે કામ કરે કે ન કરે, તે તો સમય કહેશે. આનો પડઘો હોય કે ટેલિવિઝન, ખબર નથી, પણ આવી જ ઘટના ધરમપુર તાલુકાની ઓઝરપાડાની એક 'કન્યા સાક્ષરતા નિવાસી શાળા'માં પણ બની.

આ શાળાની વિદ્યાર્થીનીઓએ ફરિયાદ કરી

ભારતથી સાઉથ આફ્રિકા જવાની વાત હોય કે સાઉથ આફ્રિકાથી ભારત આવવાની વાત હોય તેઓએ હંમેશા ગણતરીપૂર્વકનું જોખમ લીધું હતું. તેઓ તેમના વિરોધીઓ - અંગ્રેજોને - સારી રીતે જાણતા હતા. તે જાણતા હતા કે અંગ્રેજો સંસ્કારી હતા અને ન્યાયી રહેવામાં માનતા હતા અને તેમની પાસે એક અદાલત હતી જેને તેઓ જવાબદાર હતા. તેથી તે જાણતા હતા કે જો તે માત્ર શાંતિની વાત કરશે તો અંગ્રેજો માટે તેને મારી નાખવું લગભગ અશક્ય છે. તેમણે અંગ્રેજોની નબળાઈનો ઉપયોગ દેશના ફાયદા

માટે કર્યો. તેમણે ઉપવાસનો ઉપયોગ તેમના સંદેશને ઘરે ઘરે પહોંચાડવા માટે એક સાધન તરીકે કર્યો હતો.

૩. ટર્ન રાઉન્ડ સ્પેશિયાલિસ્ટ

આધુનિક બિઝનેસ જગતમાં, ટર્ન-અરાઉન્ડ સ્પેશિયાલિસ્ટ એ બિઝનેસ લીડર છે જે કંપનીની સંભવિતતાને ખોલે છે અને તેને નવી

આવ્યો હતો. જેનું કોઈ સકારાત્મક પરિણામ મળ્યું નહોતું. જ્યારે તેઓ ભારત આવ્યા ત્યારે મહાન સ્વતંત્રતા સંગ્રામના નેતાઓ હતા અને તેઓ લાંબા સમય સુધી ચળવળમાં સામેલ હતા. થોડા વર્ષોમાં, તે સમયના તમામ વતમાન સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામના નેતાઓને સમજાયું કે મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધી તે વ્યક્તિ છે જે તેનું નેતૃત્વ કરી શકે છે અને તેને ચળવળનું સ્વરૂપ આપી શકે છે. તે પછી શું થયું તે આપણે બધા જાણીએ છીએ. તેઓ આઝાદીની લડતને

આજકાલ

■ રવીન્દ્ર પારેખ

ભોજન પીરસાતું હોવાની ફરિયાદ પણ કરી છે, બને કે રસોઈયાઓનું કૃત્ય તેની પ્રતિક્રિયા જ હોય. આચાર્યએ પોલીસ ફરિયાદ કરી છે. રસોઈયાઓ ઊંચી જાતિના હોવાથી આદિવાસી કન્યાઓની છેડતીનો પરવાનો મળી ગયો હોય તેમ બેફામ રીતે વર્તતા હતા. જોકે, હોબાળો થતાં બંને ભાગી ગયા હતા અને આચાર્યની ફરિયાદ પરથી પોલીસે ગુનો નોંધી શનિવારે તેમની ધરપકડ પણ કરી છે. આચાર્યએ પણ સ્વેચ્છાએ બદલી માંગી લીધી છે. એમણે બદલી માંગી છે કે પ્રશાસને કરી છે તે બહુ સ્પષ્ટ નથી. આચાર્ય, ગૃહમતાની ભૂમિકા શંકાસ્પદ છે. આચાર્ય વીડિયોમાં એવું કહેતાં દેખાય છે કે વિદ્યાર્થીનીઓએ ફરિયાદ કરી અને રસોઈયાઓને કાઢી મુકાયા, પણ એ પણ તરતનું લેવાયેલું પગલું લાગતું નથી. એમણે ક્યાંય સુધી તો એવું જ રટણ કર્યું છે કે વિદ્યાર્થીનીઓએ કે શિક્ષિકાઓએ એવી કોઈ ફરિયાદ કરી નથી કે ફરિયાદ પેટીમાં પણ એક પણ ફરિયાદ આવી નથી. બીજી તરફ વાલીઓ સુધી ફરિયાદ પહોંચી છે ને એ પછી આચાર્યને આ મામલે સક્રિય થવાનું બન્યું હોય એમ બને. આ સંસ્થા કન્યાશાળા છે એવું યાદ આવતાં મેનેજમેન્ટે પછી રાંધવા માટે દસ મહિલાની વ્યવસ્થા કરી હોવાનું બહાર આવ્યું છે. એની વે, પોલીસે પોકસો અને એટ્રોસિટી મુજબનો ગુનો નોંધી રસોઈયાઓને પકડી પાડ્યા છે.

એને અકસ્માત જ ગણવો પડે કે પંજાબ અને ગુજરાતમાં એક જ પ્રકારની બે ઘટનાઓ એક જ અઠવાડિયામાં બને છે. બંનેમાં નહાતી વિદ્યાર્થીનીઓનાં ફોટા-વીડિયો ઊતરે છે ને વાયરલ કરી દેવાની ધમકી અપાય છે. એકમાં, આવા વીડિયો, સંસ્થામાં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીની જ ઉતારે છે ને બીજામાં એ કામ પુરુષો-રસોઈયાઓ કરે છે. આમ જુઓ તો આ મર્યાદાભંગ, અવિવેક અને બેશરમીનું પરિણામ છે. એમાં સ્ત્રી હોય કે પુરુષ બહુ ફરક પડતો નથી. એ વિચારવા જેવું છે કે આનું કેમ થાય છે? આવું આજે જ થાય છે ને પહેલાં થયું જ નથી એવું નથી, પણ જે રીતે એનું પ્રમાણ વધતું આવે છે તે અનેક સ્તરે વિચારતા કરી મૂકે છે.

સ્ત્રી-પુરુષનો પ્રેમ પરપૂર્વથી ચાલ્યો આવે છે, પણ એમાં જે એકબીજાં માટેનો આદર હતો, લાગણી હતી, તેનું પ્રમાણ ઘટતું આવે છે. એ

સંદર્ભ કુટુંબમાં જે સ્નેહ, વાત્સલ્ય હતાં તે હવે પહેલાં જેવાં નથી. એમાં જે નિર્ભેગ લાગણીઓ વહેતી હતી તેણે એકબીજા તરફની ફરજો, જવાબદારીઓ ઊભી કરી હતી. એનું સ્થાન હવે અધિકાર અને અહંકારે લીધું છે. એ પણ છે કે જ્યાં અમર્યાદ સંપત્તિ આવી, તેણે માણસને વધુને વધુ લોભી બનાવ્યો. હક વગરની સંપત્તિએ એ લોભનો વિસ્તાર કર્યો. એમાં જ્યાં રાજકારણ ઉમેરાયું ત્યાં કેવળ સ્વાર્થનું અને સમૃદ્ધિનું અનિષ્ઠ જ વિકસ્યું. કોઈ પણ કામ પૈસાથી કરાવી શકાય છે અથવા તો અટકાવી શકાય છે એ (અ)જ્ઞાન, ઉપરથી નીચે સુધી રેલાયું. એવું નથી કે બધે જ આમ થયું. સંપત્તિ અને સંબંધો વચ્ચે વિવેક જળવાયો પણ ખરો. પણ અનેક સ્તરે નાલાયકી અને હરામની કમાણીનો આગ્રહ વધતો આવ્યો. આમ તો ટેકનોલોજી મનુષ્યની મદદ માટે જ આવી હતી, પણ એના દુરુપયોગે એ સ્થિતિ સર્જે કે કુટુંબ વચ્ચેનો સંબંધ લગભગ ખતમ થયો. મોબાઈલના અતિશય ઉપયોગે નિર્જીવનો મહિમા વધાર્યો અને સજીવની ધોર અવગણના કરી. એક જ કુટુંબનાં બધા સભ્યો મોબાઈલને કારણે ઘરની બહાર નીકળ્યા ને દુનિયાભરના પારકા સભ્યો ઘરનાં બેડરૂમ સુધી ઘૂસી આવ્યા. ઘરનાં પારકા થયા ને પારકા ઘરમાં આવી ગયા. એમાં બધા જ કામના હતા એવું ન હતું, એ સૌ સમય પસાર કરવા જ ઘરમાં આવ્યા અને સ્થિતિ એવી થઈ કે કોઈની પાસે જ સમય ન રહ્યો. નવરા બધા હતા, પણ સમય કોઈની પાસે ન હતો. એમાં સૌથી વધુ ભોગ કુટુંબનો લેવાયો. એના સભ્યો વચ્ચે હુંફ, લાગણી જેવું ખાસ ન રહ્યું. તેણે સ્વાર્થ અને બદમાશીનું રૂપ ધારણ કર્યું. મોબાઈલથી ફોટા પાડી શકાય, વીડિયો ઉતારી શકાય એ સારી વાત હતી, પણ તેણે અંગતતાને જાહેર કરી. પોતાની જ પ્રેમિકાનો વીડિયો તેને બદનામ કરવાનું નિમિત્ત બન્યો. દીકરી જેવી વિદ્યાર્થીનીને મોબાઈલ નહાતી જોઈ ને તેને બદનામ કરવાનો, લાભ લેવાનો વિચાર આવ્યો. આ વિચાર વિકૃતિ સુધી ગયો. આજે ઠેર ઠેર આવી વિકૃતિના અડા જામ્યા છે. એવું નથી લાગતું કે આપણે ઉકરડાઓ વચ્ચે થસી રહ્યા છીએ?

આમ તો ટેકનોલોજી શિક્ષણનું જ પરિણામ હતી, પણ જે પ્રકારનાં શિક્ષણનો મહિમા આપણે વધાર્યો છે એમાં સંસ્કૃતિ, સમાજ, ભાષા, સાહિત્ય, કળાનો સમાવેશ કેટલો છે એ વિચારવા જેવું છે. એ સાચું છે કે આજીવિકા આવાં શિક્ષણથી ખાસ મળતી નથી. શિક્ષણ હવે આનંદ માટે નથી, તે પગાર માટે છે. જે વધારે પગાર આપે તે જ શિક્ષણ ને તેવું જ શિક્ષણ કામનું છે એવી વ્યાખ્યા હવે બંધાતી આવે છે. એવું હોય તેનોય વાંધો નથી, પણ કળા, સંસ્કૃતિનો જ જ્યાં છેદ ઊડે ત્યાં પગારદાર રોબોટ્સ નહીં તો બીજું શું હાથ લાગે ને એને માનવીય ગુણોનું તો શું કામ પડે? આજે અંગ્રેજીને બાદ કરતાં ભાષાનું, કળાનું મહત્વ ઘટતું આવે છે. યુનિવર્સિટીઓ પણ એનું મહત્વ ઘટે એને માટે પ્રયત્નશીલ છે. અંગ્રેજીનું મહત્વ ભાષા પૂરતું નહીં, પણ તે કેમની આપનારું માધ્યમ છે એટલે છે. આવી સ્થિતિ હોય ત્યાં અપરાધની જ આધારના થાય ને એ કરવામાં અત્યારે તો આખું જગત જોડાયું હોય એમ લાગે છે. ક્યાંયથી પણ ચોખ્ખો થાસ મળે એવી હવા દેખાતી નથી...

આખી નવી દિશા આપી ઊંચાઈએ લઈ ગયા હતા.

૪. અર્થશાસ્ત્ર અને નાણાંની સમજ

સંસ્થાનું નેતૃત્વ કરવા માટે, તમારે ફાઈનાન્સ નિષ્ણાત બનવાની જરૂર નથી, પરંતુ તમારી પાસે ફાઈનાન્સ સંસ્થાને કેવી રીતે અસર કરે છે (સકારાત્મક અને નકારાત્મક) તેની સારી સમજ હોવી આવશ્યક છે. અર્થશાસ્ત્રની વાત આવે ત્યારે મહાત્મા ગાંધી અસાધારણ રીતે પ્રતિભાશાળી હતા પછી એ દક્ષિણ આફ્રિકામાં આંદોલન હોય કે ભારતની સ્વતંત્રતા. દાંડી કૂચ એ દરિયાઈ પાણીમાંથી મીઠાના ઉત્પાદન પર બ્રિટિશ સામ્રાજ્ય દ્વારા લાદવામાં આવેલા કર સામે વિરોધ હતો. તે મીઠાનું સૌથી વધુ ઉત્પાદન ધરાવતા પ્રદેશમાં કર લાદવાનો વિરોધ હતો. મહાત્મા ગાંધી દ્વારા સ્વદેશી ચળવળ એ વિશ્વના આધુનિક ઈતિહાસમાં અત્યાર સુધીની સૌથી ઉત્કૃષ્ટ ચળવળ હતી અને તેની અસર ભારતમાં અત્યાર સુધી જોવા મળે છે. તે જાણતા હતા કે જો તમારે ભારતમાં બ્રિટિશ શાસનને નબળું બનાવવું હોય, તો તમારે આજની વ્યાપારી ભાષામાં, ભારતમાં બ્રિટિશ સામ્રાજ્યની 'આર્થિક સદ્ગતિ'ને હલાવી પડશે. સમાજમાં બધા માટે લાવવામાં આવેલા આર્થિક ઉંડેલ મહાત્મા ગાંધીને ઘરે ઘરે જાણીતા અને સૌથી વધુ સ્વીકૃત નેતા બનાવ્યા.

૫. કોમ્યુનિકેશન

મહાત્મા ગાંધીની માતૃભાષા હિન્દી નહોતી. ભારતમાં ત્યારે હિન્દી એટલી વ્યાપક રીતે બોલાતી ન હતી જેટલી હવે બોલાય છે. હિન્દી એ મધ્ય ભારતના રાજ્યો સિવાય શાળાઓમાં ભણાવવામાં આવતો વિષય ન હતો. આ તમામ અવરોધો છતાં, મહાત્મા ગાંધી સમગ્ર ભારતને જોડી શક્યા. તે જાણતા હતા કે કેવી રીતે અને ક્યારે વાતચીત કરવી. તેમણે ખાતરી કરી કે તેમની પાસે તમામ જાહેર દેખાવ અને ભાષણમાં સ્થાનિક અગ્રણી નેતા છે. તે એક સંગઠન બનાવવાની અને સામાન્ય કારણ અને ઉદ્દેશ માટે સંચાર માટે તેનો લાભ ઉઠાવવાની તેમની શક્તિ દર્શાવે છે.

મહાત્મા ગાંધીના જીવન પ્રવાસ દરમિયાન એવા ઘણા કિસ્સાઓ છે, જ્યાં તેમની મેનેજમેન્ટ સ્કિલ્સ સામે આવી છે અને પરિસ્થિતિને પલ્ટી કાઢી હોય. ભૂલશો નહીં કે તેઓ એક મહાન વાટાઘાટકાર હતા - બીજા વિશ્વ યુદ્ધ દરમિયાન બ્રિટિશ સરકાર સાથે કરાર એનું એક ઉદાહરણ છે જેણે ૧૯૪૭માં ભારતની સ્વતંત્રતાનો પાયો નાખ્યો હતો. મહાત્મા ગાંધીને ૨૦મી સદીના મેનેજમેન્ટ ગુરુ તરીકે ગણવા બિલકુલ અતિશયોક્તિ નથી અને તેઓ સમાનતા અને ન્યાયના મૂલ્યો પર મેનેજમેન્ટને એક્ટિંગ કરવા માટે પ્રેરણાના સ્રોત છે.

બવલા બોરતાનો યુવાનોમાં થાનગનાટ...

સુરત મિત્ર

ભાગ્યશ્રી પૂર્ણિ

તા. ૦૨-૧૦-૨૦૨૨

ભારતીય પ્રજા

ઉત્સવપ્રિય છે. દરેક ઉત્સવો ધામધૂમથી ઉજવે છે. બધાં જ ઉત્સવોમાં નવરાત્રી એક એવો તહેવાર છે કે જે સૌથી લાંબો એટલે કે નવ દિવસ સુધી ચાલે છે. મા અંબાની ભક્તિ અને આરાધનાનું પર્વ એટલે નવરાત્રિ એમ કહેવું પણ ખોટું નથી.

આજનાં યુવાનો નવરાત્રી પહેલાં જ તૈયારીઓ શરૂ કરી દે છે. ચણિયાઓની ની ખરીદી, મેથિંગ બ્લાઉઝ, મેથિંગ જવેલરી બધું જ હોશે હોશે ખરીદે છે. પહેલાંના સમયમાં શેરીમાં જ લોકો ટેપ પર ગરબા કરતાં હતાં પણ હવે તો અમદાવાદ, વડોદરા સુરત રાજકોટ જેવાં મોટાં શહેરોમાં પાર્ટી પ્લોટમાં ગરબાની રમઝટ બોલાવાય છે. હવે ફાલ્ગુની પાઠક, ઐશ્વર્યા મજમુદાર, ગીતા રબારી, આહિર હિરજી મેકસ, જેવાં પ્રખ્યાત ગાયક કલાકારો ઓર્કેસ્ટરા સાથે પોતાનાં મીઠાં મધુરાં અવાજથી યુવાનોને જલ્સા પડાવી દે છે.

આજકાલ કચ્છી મિરર વર્કના ચણિયાઓની ટ્રેન્ડમાં છે. સાથે આભલાં

બરે લી મો જીડી, ઓક્સોડાયટની જવેલરી પણ યુવતીઓ પહેરે છે. તો યુવાનો કચ્છી ભરતકામના, આભલાં બરેલાં કેડિયું, ચોયણી પહેરી મસ્તીમાં ગુલતાન થઈ રાસ રમવા થનગને છે.

આખાં વર્ષ દરમિયાન યુવાનો નવરાત્રીની રાહ જોતાં હોય છે. દરેક યુવાનો પોતાનું સર્કલ બનાવી પાર્ટી પ્લોટના પાસની અગાઉથી જ વ્યવસ્થા કરી લે છે.

હવે તો ગરબા ફક્ત ગુજરાતીઓ નથી કરતાં પણ મહારાષ્ટ્ર અને ભારત બહાર પણ નવરાત્રીનો મહિમા છે. " જ્યાં જ્યાં વસે ગુજરાતી ત્યાં સદાકાળ ગુજરાત" આ ઉક્તિ પ્રમાણે ઓસ્ટ્રેલિયા, આફ્રિકા, કેનેડા, લંડન, કેલિફોર્નિયા, સિંગાપોર જેવાં બહારનાં દેશોમાં પણ નવરાત્રી રમવા યુવાનો તલપાપડ થાય છે. ગરબામાં ત્રણ તાળી, દોઢિયું, પંચિયુ, હીય પણ લે છે અને ફયુઝન ગરબા પણ આજકાલ ટ્રેન્ડમાં છે.

આમ પુરું વર્ષ નવરાત્રીનો બેશબરીથી ઈતજાર કરતી યુવાપેઢી મન મૂકીને ગરબા રમે છે.

- વર્ષા ભટ્ટ (વુંદા) અંજાર

રાજગરાના લાડું

સુરત મિત્ર

ભાગ્યશ્રી પૂર્ણિ

તા. ૦૨-૧૦-૨૦૨૨

સામગ્રી:

૨૫૦ ગ્રામ રાજગરો

૧૫૦ ગ્રામ ગોળ

૩ ચમચી ઘી

રીત :

સૌ પ્રથમ

બજારમાંથી રાજગરો લાવી તેને સાફ કરી જાડાં તળિયા વાળી કઝાઈમાં રાજગરાની ધાણી ફોડી લો. હવે એક નોનસ્ટિક કઝાઈમાં ગોળ, ઘી મુકી તેને ગરમ કરો. એ કરસ થાય પછી રાજગરાની ધાણી તેમાં નાખી એકસરખું હલાવો. હવે ઘી વાળો હાથ કરી તે મિશ્રણમાંથી નાનાં લાડું વાળો. રાજગરો ખૂબ

પોષ્ટિક છે. નાનાં છોકરાઓને પણ આ લાડું ભાવે છે. આ લાડું કરાળમાં પણ ખાય શકાય છે.

- વર્ષા ભટ્ટ (વુંદા) અંજાર

ત્રિંગાનો પાંચમો રંગ- સમાજનાં આધુનિક વિચારો

સાસુ વહુનો પ્રેમ..

સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨
અરૂનીમાં અને કલ્પના ચાવલા આ બંને નામ કોણ નથી જાણતું?

એમ તો ઘણાં બધાં નામ આવે છે મહિલાની તાકાતમાં જેમ કે, અરુનીમાં સિન્હા, કલ્પના ચાવલા, સુનિતા વિલિયમ્સ, મેરી કોમ, પી ટી ઉષા, જાંસીની રાણી લક્ષ્મીબાઈ, સાનિયા મિર્ઝા, સાઈના નેહવાલ, કિરણ બેદી જેમણે પોતાની લગન કહો કે પાગલપન - પોતાની કડી મહેનત અને ઘણા પુરુષાર્થ પછી પોતાની સિદ્ધિ મેળવી હતી.

એ જમાનામાં બીજી મહિલાઓએ પોતાની કારકિર્દી બનાવી હતી એ સમયમાં જ્યારે "ઘરની બહારના કામ તો માત્ર પુરુષો જ કરે" આવી માન્યતા ચાલતી હતી. આ લિસ્ટમાં ઘણાં બધાં મહિલા અભિનેત્રીઓ નો ફાળો રહ્યો છે; જેમ કે લતા મંગેશકર, આશા ભોંસલે, બિંદુ, સુધાચંદ્રન, હેલન, અરુણા ઈરાની, ફાલ્ગુની પાઠક, વગેરે.... બધી મહિલાઓએ પોતાની કારકિર્દી બનાવી હતી તે સમયે તેમને સામાજિક ત્રાસ સહન કરવો પડ્યો હતો. અત્યારે આ બધાં નામ કોઈની ઓળખાણનાં મોહતાજ નથી. આ બધી જ સ્ત્રીઓને ઘરની જવાબદારી સંભાળી સાથે સાથે પોતાની કારકિર્દી પણ બનાવી. છતાંય અમુક પુરુષપ્રધાન સમાજ નારીશક્તિ ને સમજવામાં સક્ષમ થયો નથી. એવાં પુરુષ પ્રધાન સમાજને ગમે તેટલી બદલવાની કોશિશ કરીએ, તેઓ બદલવાનું નાટક કરી શકશે પણ બદલાશે નહીં. શા માટે પુરુષ પોતાનો અહમ ધવાતો હોય એવી માન્યતા રાખે છે? શા માટે અમુક સમાજ પોતાની રૂઢિગત માન્યતાઓમાંથી બહાર નથી આવતા? આજે પણ અમુક સમાજમાં બાળવિવાહ કરાવી દેવામાં આવે છે કેમ? શું એક છોકરીને પોતાની કારકિર્દી બનાવવાનો હક નથી? રસોઈ બનાવી જાણે અને ઘરકામ આવડે એટલે શું કોઈ છોકરી લગ્ન ને લાયક થઈ ગઈ? શું એનાં કોઈ સપનાં નહી હોય કે હું ડૉક્ટર બનું કે શિક્ષિકા બનું ? "પોતાની દીકરીને સાસરે મોકલીને એને કારકિર્દી ન બનાવવા દીધી હોય તો આવનારી વહુને

કોઈ જ જરૂર નથી કારકિર્દી બનાવવાની " શા માટે આવી વિચારસરણી બનાવવામાં આવે છે? "જેમને નથી મળ્યું એ હું બીજાને પણ નહિ મળવા દવ " આવી વિચારધારા રાખીને શું મળવાનું છે?

આ તો થઈ રૂઢિગત વિચારો ની વાત! ઉપરથી અમુક સમાજનાં લોકો એવા છે જે બંને બાજુ બોલતાં હોય છે; જેમ કે દીકરી મોડર્ન કપડાં પહેરી શકે પણ એક વહુ ન પહેરી શકે! દીકરી બહાર ઓફિસમાં કામ કરી શકે પણ વહુએ તો ઘરકામ જ સાંભળવાનું! લગ્ન પછી પણ એક સ્ત્રી પોતાની મરજીથી રહી નથી શક્તી કેમ? તેનો વાંક શું છે? પોતાની મરજીથી જીવવું એ પણ ગુન્હો છે? કેમ સાસરિયાં તરફથી કોઈ સમજવા તૈયાર નથી હોતું કે એક વહુ એ કોઈની દીકરી છે એન આપણાં ઘરમાં આપણી દીકરીની જેમ રાખીએ?

આ તો થઈ દીકરી અને વહુ વચ્ચેની અસમાનતા ની વાત!

શા માટે નારીને સન્માન નથી આપવામાં આવતું? શું એ સ્વમાનભેર જીવી શકે એટલાં સન્માનની હકદાર નથી? એક સ્ત્રી ઘર સંભાળી શકે, ઘર ચલાવી શકે, છતાંય તેનું સ્થાન કોઈનાં મનમાં તો દુર મગજ સુધી પણ નથી હોતું. આઝાદીનાં ૭૫ વર્ષ પૂરાં થયાં પણ હજી અમુક સ્ત્રીઓ ગુલામીમાં જીવે છે. ભારત ને ભારતમાતા કહેવામાં આવે છે, ગાયને માતા કહેવામાં આવે છે, ઘરતીને ઘરતીમાતા કહેવામાં આવે છે, પરંતુ ઘરમાં મમ્મી નું ધ્યાન રાખવામાં નથી આવતું! ઘરનાં બધાં જ સત્યો જમી લેશે પણ મમ્મીને નહીં પૂછે કે તું જમી કે નઈ? ઘરનાં નાનામોટા કામ? તો એ મમ્મીની જવાબદારી! બહારથી સામાન લાવવાનો, રસોઈની તૈયારીઓ કરવાનું, જેને જે ભાવે તે બનાવી આપવાનું બધાંય કામ મમ્મીનાં! પણ મમ્મીને શું ભાવે છે? કોઈ પૂછવાની તો દૂર જાણવાની કોશિશ પણ નહિ કરે! હાથના રૂમાલથી લઈને નાહવા જતાં સમયે ટુવાલ સુધીની જવાબદારી સંભાળી લેનાર મમ્મીને કોઈ "તને હાથ દુખે છે? ચાલ આજે તને પગ દબાવી આપુ. તારાં માથું દબાવી આપુ" એટલું બોલવાનો સમય પણ નથી હોતો. મધર્સે ૩ ના દિવસે ફોટો પાડીને સોશિયલ મીડિયામાં અપલોડ કરવાનો

હોય ત્યારે મમ્મી યાદ આવે, બાકી અમુક લોકોને તો પોતાની મમ્મીનો જન્મદિવસ પણ નથી ખબર હોતો.

આ તો થઈ માતા અને સંતાનો વચ્ચેનો આજનો સંબંધ

અમુક લોકો તો બંને બાજુ વાતો કરતો હોય છે, જેમ કે ઘરમાં કોઈ વસ્તુ પોતે બરાબર ન મૂકે તો પણ એમાં સ્ત્રી(મમ્મી અથવા પત્ની)ની ભુલ કે તેણે યાદ ન કરાવ્યું! જ્યારે દરેક વસ્તુને તેની સ્થિત જગ્યા પર મુકવા માટે યાદ કરાવો તો પણ સ્ત્રીની જ ભુલ કે તે વાત વાતમાં ટોકે છે. પોતાની ઈચ્છા હોય ત્યારે સરખી રીતે વાત કરવાની જ્યારે કોઈ વસ્તુની જરૂર હોય, પણ જો એ સ્ત્રીને વાત કરવી હશે તો પોતાની વ્યસ્તા બતાવી દેવાની! પોતાનાં વ્યસન માટે પૈસાનું પાણી કરે તો કંઈ જ નહિ, પણ જો એક સ્ત્રી પોતાની જરૂરિયાતની વસ્તુઓ લાવવાનું કહે તો પણ તેનાં ખર્ચાં એટલે ફાલતુ ખર્ચાં! દેવીનાં દર્શન કરવા માટે જવા માટે સમય જ સમય, પણ ઘરની સ્ત્રીને પૂછવાનું પણ નહીં!

અમુક દુરિવાજો બંધ થયાં જેમકે બાલકન્યા વિવાહ, સતી પ્રથા, દીકરીને દૂધ પીતી કરવી, ભૂણહત્યા, બાળકની ગર્ભમાં જાતીય પરીક્ષણ કરવું, વગેરે..... જેવાં રિવાજો બંધ થયા; તો આઝાદ ભારતમાં ૨૦૨૨ માં પણ અમુક રૂઢિગત વિચારો બદલવાની જરૂર છે કે નહિ?

ભારતનાં ઝંડામાં, શૌર્ય અને બલિદાન, શાંતિ, સમૃદ્ધિ અને ખુશહાલી જેવા રંગો છે તો તેમાં "નારી શક્તિ" અથવા "નારીનું મહત્ત્વ" અને "સમાજનાં આધુનિક વિચારો" જેવાં રંગો ઉમેરવાની જરૂર નથી? શું આ બે નવાં રંગોને ઉમેરીને આપણાં આઝાદ ભારતનાં નવા તિરંગાને પાંચ રંગોથી સુશોભિત ન કરી શકાય?

સવાલ ઘણાં છે.... જેનાં જવાબ શોધવાની નહીં પણ રોજબરોજના જીવનમાં ઉતારવાની જરૂર છે. - પૂજા અનિલકુમાર પટેલ (ચીકી)

પોપટની ચતુરાઈ

સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨
એક હતો પોપટ. એનું નામ પ્રેમજી. સૌથી હળીમળીને પ્રેમથી રહે, માટે સૌ એને પ્રેમજી કહે. નીત નવા કપડાં પહેરી હરતો ફરતો ઉડાન ભરે. એક દિવસ ઉડતો ઉડતો કનુ દરજી પાસે પહોંચી ગયો. હાથમાં લાલ રંગનું ચમકીલું કાપડ હતું. કનુ દરજીના સિવાઈ મશીન પર આવીને બેસી ગયો. " કનુ દરજી મને લાલ રંગની ટોપી બનાવી આપજો. " કહીને કનુ દરજીને લાલ રંગનું કાપડ આપ્યું. " ના, પ્રેમજી પહેલા મારો જૂનો હિસાબ પતાવી દે. પછી જ તારા નવા કપડાં સીવી આપીશ. " કનુ દરજી બોલ્યો. " અરે, કાકા હું તમને રૂપિયા આ ટોપી બનાવી આપો પછી આપીશ. " પ્રેમજીએ કહ્યું. કનુ દરજીએ તો હા પાડી. માત્ર બે જ દિવસમાં પોપટ પ્રેમજીની

ટોપી બનાવી આપી. એક દિવસ પોપટ પ્રેમજી ટોપી લેવા દુકાને આવ્યો. " લાવો મારી ટોપી કનુ દરજી " કહેતા હાથ લાંબો કર્યો. કનુ દરજી બોલ્યો, " પહેલા રૂપિયા આપ. " હા આપું છું. એક હાથે રૂપિયા અને બીજા હાથે ટોપી. " પોપટ પ્રેમજી બોલ્યો. કનુ દરજીએ ટોપી આપી. ટોપી

બવલી બવરાગી..

સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨
૬૬ વર્ષના સવિતા બા.. નાનપણથી જ

નવરાત્રિમાં ગરબા ગાવાનો અને ગરબે ધૂમવાનો ખૂબ શોખ. સાસરીમાં પણ પતિ ઉદાર અને સાસુમા આધુનિક વિચારસરણી ધરાવતા હતા, એટલે એમનો શોખ વધુ

ખીલ્યો હતો. પરિવારમાં એક દીકરો અને દીકરી, અને તેમને ત્યાં પણ મોટા સંતાનો હતા. હવે તો "સવિતા". સવિતા બા બની ગયા હતા. સવિતા બા ની ઉદાસી દૂર ન થઈ. સવિતા બા નો, દીકરાનો દીકરો, સમીર વીસ વર્ષનો હતો. તેનાથી દાદીની

આત્મનિર્ભર કે ઈશ્વર નિર્ભર ?

સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨
" એકલો જાને એકલો જાને એકલો જાને રે, તારી હાંક સુધી કોઈ ના આવે તો તું એકલો જાને રે.... " રવીન્દ્રનાથ ટાગોર દ્વારા લખાયેલું આ કાવ્ય સાંભળીએ એટલે આપણને આત્મનિર્ભર બનવા માટેની પ્રેરણા મળે છે. મંઝિલ સુધી પહોંચવા માટે અને સફળતા મેળવવા માટે માણસ દિવસ રાત જોયા વગર સખતને સખત મહેનત કરતો રહે છે. " તમે ગમે તે પર્વતને તોડી શકો છો, તમે જે ઈચ્છો છો, તમે પૃથ્વીના ચહેરાને પણ વાળી શકો છો. તને તારું જીવન અમર મળ્યું છે, તારા આત્મામાં વરદાન છે સ્વયં ભગવાન છે, માણસ, તું બહુ મહાન છે. " આ બધું જ આપણે કર્યું છે પણ કોની કૃપાથી ? એ જ ઈશ્વરીય શક્તિ છે જે માણસના અંતર આત્મામાં અદ્રશ્ય રૂપે છુપાયેલી છે, જે માણસને કોઈ પણ કામ કરવા માટે પ્રેરકબળ પૂરું પાડે છે. ઈશ્વરની શક્તિ જે શણે ખૂબજ ગરમી અને તાપ પાડી શકે છે, એ જ શણે ધોધમાર વરસાદ વરસાવીને ઠંડક પણ પ્રસરાવી શકે છે. ઈશ્વરની શક્તિ વિના માણસ માટે શ્વાસ લેવું પણ અશક્ય છે ખરું ને ? એટલે જ માણસ આત્મનિર્ભર હોવા કરતાં " ઈશ્વર નિર્ભર " છે એમ કહેવું વધારે યોગ્ય રહેશે. " તમારું શું માનવું છે મિત્રો ? "

- તૃપ્તિ વી પંડ્યા " કિષ્ના ", ભાવનગર. જય દ્વારકાધીશ....

સાધના

સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨
દેવભૂમિ ગણાતી ભારતભૂમિમાં આદિકાળથી શકિતની સાધનાનું પર્વ એટલે નવરાત્રિ તરીકે ગણવામાં આવી રહ્યું છે. નવરાત્રિ મૂળતો આધ્યાત્મિક સાધનાનું પર્વ છે. તેમાં પણ ગાયત્રીમાની સાધના કરવી ખૂબજ યોગ્ય છે. જેનાથી ખૂબ જ ફાયદો થાય છે. તેનાથી "અધિકર્ય અધિકં ફલમ્. " મળે છે. કોઈ વિશેષ હેતુ માટે વિશેષ શકિતનો સંચય કરવો પડે છે. ત્યારે તેને માટે વિશેષ ક્રિયા કરવામાં આવે છે. એ

સ્થાન આપ્યું છે.. વહુના હૃદયમાં સાસુના દિલની આ વિશાળતા એ ઉદાત્ત સ્વભાવનો એવો ભાવ ઉભો થયો કે પોતાના પતિ લંડન કમાવવા માટે જવાની વાત કરે છે.. ત્યારે પત્ની કહે છે " મમ્મી અને પપ્પા જ્યાં સુધી હયાત છે. ત્યાં સુધી મને લંડન જવાનો આગ્રહ કરશો નહિ.. " હું ઘર માં રહીને મમ્મી પપ્પા ની સેવા કરીને એમના દિલ ના આશિષ મેળવીશ.. અંતે તો "દિપક ટુંડજવાળા" એટલું જ કહેશે.. માતાપિતા સુખનું સરનામું રે, પ્રેમ થી માતાપિતા ને રાખજે રે... અંતરના આશીર્વાદ મળશે રે, જીવન તારાં સુધરશે રે... "માતા પિતા એ જ સાચા ભગવાન..."

- દિપક ઈશ્વરભાઈ ટુંડજવાળા "સાહિલ" (ભરૂચ)

ક્રિયાને સાધના કહેવામાં આવે છે. સાધના કરવાથી જે પૂંજી જમા થાય છે તેને સાથે રાખીને કોઈ પણ ભૌતિક અગર આધ્યાત્મિક કાર્ય કરવામાં આવે તો તે ખૂબજ સરળ બની જાય છે.

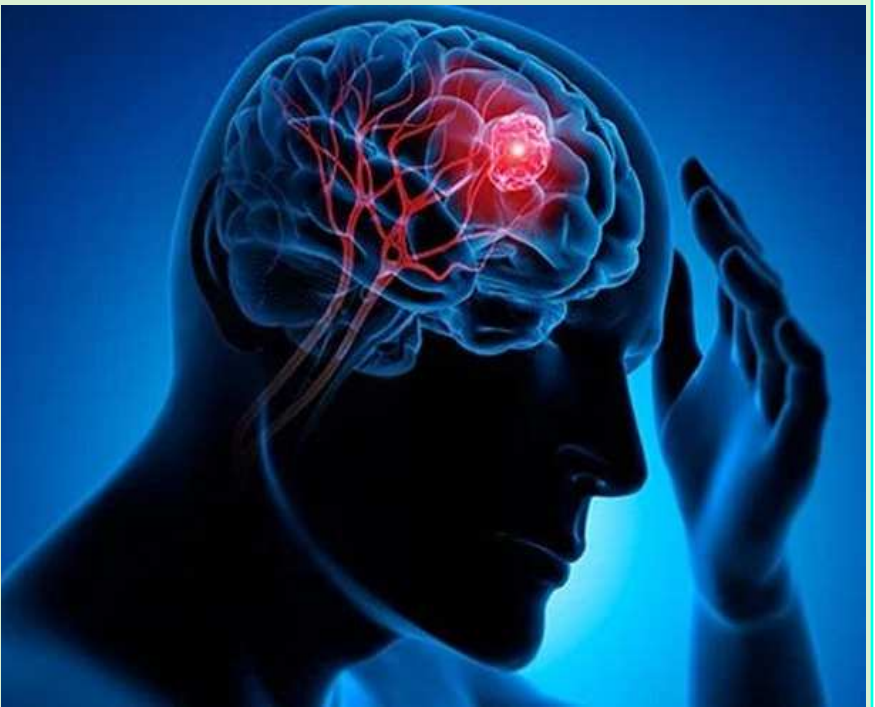
બિલાડી જ્યારે

ઉંદરનો શિકાર કરે છે ત્યારે તે એક ક્ષણ સ્તબ્ધ થઈને શ્વાસ રોકીને જરા પાછળ હટીને પોતાની અંદર છૂપી રહેલી શક્તિને જાગૃત અને સતેજ કરીને પૂરી તાકાતથી શિકાર કરે છે. આમ, આપણે પણ કોઈ વિપતિને છલાંગ મારીને પાર કરવી હોય, યા કોઈ સફળતા પ્રાપ્ત કરવી હોય તો એ લક્ષ્ય પર તૂટી પડવાને માટે જે શક્તિસંચય આવશ્યક છે, તે નવરાત્રિમાં ગાયત્રી સાધના કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે.

નવરાત્રિના પવિત્ર દિવસોમાં મા ગાયત્રીની સાધના કરીએ તથા મા સૌનું કલ્યાણ કરે તેવી અત્યર્થના. ઊં ભૂભેવ: સ્વ: તત્સવિતવેરેણ્યં ભર્ગો દેવસ્ય ધિમિહિ ધિયો યોન: પ્રચોદયાત્ આરતી પરિતોષ જોષી ભુજ-કરછ

બ્રેન ટ્યુમરના બે મહત્વના સંકેતો

સુરત મિત્ર
ભાગ્યશ્રી પૂર્તિ
તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨
ઘણાને બ્રેન ટ્યુમરની સમસ્યા હોય છે પરંતુ તે દરેક ટ્યુમર કેન્સર નથી હોતા આપણો દેહ એક સો મિલિયનથી પણ વધુ કોશિકાઓનો બનેલો છે. દરેક પ્રકારનાં કેન્સર કોશિકા સેલ્સને જ અસર કરે છે. કોઈ પણ કેન્સર એક કોશિકા કે કોશિકાઓના નાના સમુહથી શરૂ થાય છે. તે જોતાં દરેક બ્રેન કેન્સર ટ્યુમર હોય છે, પરંતુ દરેક ટ્યુમર કેન્સર ટ્યુમર નથી હોતા તે સમજી લેવું જોઈએ. આજકાલ ઘણા લોકોને બ્રેન ટ્યુમરની સમસ્યા જોવા મળે છે તે મસ્તિષ્કમાં કોશિકાઓની અસામાન્ય વૃદ્ધિને લીધે થાય છે. તેના ૧૩૦ જેટલા પ્રકારો છે કેટલાક ટ્યુમર્સ ગાંઠ પછી કેન્સર પણ થઈ શકે છે. બ્રેન ટ્યુમર્સનાં લક્ષણો પ્રત્યે ઘણા ધ્યાન આપતા નથી. તેનાથી થતો માથાનો દુ:ખાવો સામાન્ય દુ:ખાવો માની લે છે. તેનાથી બચવું જોઈએ. સામાન્ય ટ્યુમર ધીમે ધીમે વધે છે. તે મસ્તિષ્કના કેટલાક ભાગને નુકસાન પહોંચાડે છે તે મગજને સંકોચી પણ નાખે છે. તેના ગંભીર પરિણામો હોય છે. મેનિંગાયોમા, વેસ્ટીબ્યુલર, એનોમા અને મિચ્યુટરી એડેનોમાં હલકાં ટ્યુમર હોય છે. તે પૈકી મેનિંગાયોમા બ્રેન ટ્યુમર કેન્સર બની શકે છે. તે ઝડપથી વધે છે અને મસ્તિષ્ક ઉપર હુમલો કરે છે. આ બ્રેન

કેન્સર જીવ લઈ શકે છે. મસ્તિષ્ક કે તેની આસપાસના એરિયામાં થતાં આ જીવલેણ ટ્યુમર ન્યુરોબ્લાસ્ટોમાં ઓન્કોસાર્કોમા કે મેડુલો બ્લાસ્ટોમાં પ્રકારના હોય છે. બ્રેન ટ્યુમરના લક્ષણો આ પ્રકારે છે. (૧) સતત ગંભીર માથાનો દુ:ખાવો, (૨) ધૂંધળુ દેખાય, (૩) છાતીમાં પણ દુ:ખાવો, (૪) ચક્કર આવવા, (૫) યાદદાસ્તની મુશ્કેલી, (૬) ઉલટીઓ થવી, (૭) બોલવામાં મુશ્કેલી, (૮) હાથ-પગમાં ઝણઝણાટ, (૯) સ્વાદ અને ગંધમાં ઊણપ.

બાળકોમાં બ્રેન કેન્સરના પ્રારંભના લક્ષણો

(૧) કો-ઓર્ડિનેશનમાં ઊણપ, (૨) માથાની અસામાન્ય સ્થિતિ, (૩) અત્યંત તરસ લાગવી, (૪) વારંવાર મૂત્ર થવું, (૫) સતત કે ગંભીર માથાનો દુ:ખાવો, (૬) દ્રષ્ટિ-ધૂંધળી થવી, (૭) છાતીમાં દુ:ખાવો થવો, (૮) ચક્કર આવવા, (૯) થાક લાગવો, (૧૦) ભૂખ મરી જવી, સ્વાદ અને ગંધની ઊણપ. આવા લક્ષણો કે તેમાંથી એક બે લક્ષણ દેખાય અને તે લાંબા સમય સુધી ચાલે, તો તુરં જ ડોક્ટરની સલાહ લેવી સાથે યાદ રહે કે હવે કેન્સર એટલે 'કેન્સલ' જે જ નહીં. શરૂઆતથી જ જો યોગ્ય સારવાર થાય તો તેમાંથી સાજા થઈ જ જવાય છે. આપણા એક ખ્યાતનામ ક્રિકેટર કેન્સરને હરાવી પાછા આખરી ઈલેવનમાં જોડાઈ પ્રતિસ્પર્ધી ટીમોને હરાવવામાં રનનો બહુ મોટો ફળો આપ્યો છે તે ભૂલશો નહીં.

સુરત મિત્ર

ભાગ્યશ્રી પૂર્ણ

તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨

નવરાત્રી આવે એટલે યૌવન હિલ્લોળે ચડે. બા અને ગરબા આ બે એવા વૈશ્વિક ભ્રમ્માંડ છે જેની તોલે કોઈ ન આવે. આ નવરાત્રીમાં યુવાન યુવતીઓ યુવાનીના કેફમાં ઉન્માદના શિખરે ચડે છે. પણ જો નાની અમથી ભૂલ કરે તો તે જિંદગીભર હતાશાની ખીણમાં ફેંકાઈ જાય છે. આ વાત પુરવાર કરવા માટે આ એક કિસ્સો જ પૂરતો છે.

નીલમ બાવીસ વર્ષની નાજુક નમણી સુકોમળ ઋજુ હૃદયની યુવતી. આમ તો એને કોઈ તહેવાર ના ગમે. પણ નવરાત્રી એનો ફેવરીટ તહેવાર. નાની હતી ત્યારથી જ ગરબે રમવાના કોડ. અને કોલેજમાં જયારે એ ગરબે ધૂમતી, દોઢીયાના થડકારથી ઘણા યુવાનોના દિલના ધબકારા યુકાવી દેતી. અને આ એકવીસ વર્ષની અબોટ કાયા જયારે ચણીયા ચોળી પહેરી ગરબે ધુમવા નીકળતી ત્યારે જો સાચે જ નજર લાગતી હોય તો, ઓછામાંઓછા સો છોકરાની નજર લાગી જાય. નીલમની

ક્યાં "ખેલ" ખેલી આત્યાપ??!!

માતાએ આથી જ એની સગાઈ એમની જ્ઞાતિના જ છોકરા નિલય સાથે કરી દીધી હતી. નીલમ સાથે મિત્રતા કેળવવા માટે કેટલાય યુવા હેયાઓની હોડ લાગતી, નીલમ કોઈને મચક નહિ આપતી.

અને નવરાત્રીની પહેલી રાત્રે જ નીલમને સર્વ શ્રેષ્ઠ વેશભૂષા નું ઈનામ જાહેર થયું..એ ઈનામ લેવા મંચ પર ગઈ ત્યારે જ એક યુવક કિરવાંને નીલમને વશમાં કરવાનું મનોમન નક્કી કરી લીધું. અને નવરાત્રીની એ પ્રથમ રાત્રી નીલમ માટે એક વળાંક લઈને આવવાની હતી. અને એ જેવી ઈનામ લઈને મંચ પરથી ઉતરી એટલે વિરાંગે કહ્યું;”

અભિનંદન મિસ....?” “નીલમ...નીલમ આચાર્ય મારું નામ છે. આભાર. આપ?” “હું? હું વીરાંગ વીરાંગ ત્રિવેદી. હું કવિ પણ છું. મેં તમારા ઉપર એક કવિતા લખી છે...જયારે તમે ગરબે ધૂમતા હતા ત્યારે..વાંચી સંભળાવું?” “ચોક્કસ”

પુશ્પામત તો ખુદાને પણ પ્યારી લાગે.

વિરાંગે કહ્યું;” નીલમ નામે નાર નવેલી, નાજુક નમણી નાખશીખ નખરાળી, ગરબા કરવા નીકળી એ જ્યાં, નશીલા નયન ઢળતા એ નજરાઈ...નેહ નીતરતી નજર નખરાળી વીરાંગ નામે નરથી નજરાઈ...”

“વાહ અદ્ભુત વીરાંગ..”

અને વીરાંગ નીલમના મનમાં એક છાપ છોડી મોબાઈલ નંબર આપી એ નીકળી ગયો...

અને બીજા નોરતે ફરી બે જણા મળ્યા..ઓરકેટ્ટાના તાલે બે યુવા હેયા મન મુકીને આજે નાચ્યા. અને ગરબાનો પ્રથમ રાઉન્ડ પૂરો થયો અને બીજો રાઉન્ડ ત્રણ તાળીના ગરબાનો હશે એમ જાહેરાત થઈ એટલે વિરાંગે કહ્યું; “નીલમ આમાં દેશી સ્ટાઈલમાં મજા નહિ આવે એના પછીના ડી.જે રાઉન્ડમાં નાચીશું ચાલ...”

એમ કહી હાથ પકડી

નીલમને બહાર લઈ આવ્યો. વિરાંગનો સ્પર્શ એને ગમ્યો..એ અંદરથી ઝંકૂત થઈ ગઈ. પહેલી વાર કોઈ પુરુષનો સ્પર્શ પામી હતી.

પછી એણે કહ્યું ; “ખુબ તરસ લાગી છે . ઠંડુ પીવા જઈએ ?” વિરાંગે આ વખતે જરા જોરથી

શબ્દ સ્પંદન
દિલીપ વી. ઘાસવાલા

હાથ દાબીને કહ્યું, “ગુડ આઈડિયા ચાલ તને ઠંડુ પીવા લઈ જાઉં”. અને એનો હુંફાળો સ્પર્શ પામીને નીલમ ખુબ જ ઉત્તેજિત થઈ ગઈ. અને બંને જણા નજીકની હોટેલમાં ગયા. અને ત્યાં નીલમે વીરાંગને ધારી ધારી ને જોયો. વિચાર્યું કેવો સોહામણો છે !!! મનનો માણીગર બનાવી શકાય એવો છે...એને જોતા આજે મારું મન મોર બની થનગનાટ કેમ કરવા લાગ્યું? પણ અફસોસ !! મારી તો સગાઈ થઈ ગઈ

છે.. આ મમ્મીના કહેવાથી કરવી પડી. આજે પપ્પા જીવતા હોત તો હું ના પાડી દેત. પણ મારી મા આગળ કોઈનું ક્યાં ચાલે છે..નિલય ક્યાં ને આ વીરાંગ ક્યાં ???!! હા નિલય ભણેલો છે એન્જનીયર છે પૈસા પાત્ર છે..પણ સાવ વેદિયો

કારણ . મમ્મીને મેં કહ્યું પણ હતું કે; “નિલય તો આવી વાતો કર છે”. ત્યારે મમ્મીએ કહ્યું કે , “એ તો લગ્ન પછી બદલાઈ જશે. તારે જ એને બદલવાનો”. અને મારી મનની ઈચ્છાઓને દાબીને હા પાડી બેઠી.

અને વિરાંગે નીલમને ખભાથી ઢંઢોળીને કહ્યું, “ઓ મેડમ ક્યાં ખોવાઈ ગયા...આ થમ્સ અપ ગરમ થાય છે...”

એમ કહી આંખોથી માદક બાણ છોડ્યું અને નીલમ ઘવાઈ ગઈ..અને વિરાંગે હાથ દાબીને આંખમાં આંખ નાખી સીધું જ પૂછી લીધું;” તું મારી સાથે લગ્ન કરશે ?? “

નીલમે કહ્યું;”હા પણ મારી તો સગાઈ થઈ ગઈ છે..નિલય સાથે.” “નિલય ? કોણ નિલય “ “નિલય ભટ્ટ “ “ઓ નિલય ભટ્ટ ? એ તો ઓઝોન કંપનીમાં જુનીયર ઈજનેર છે . તું એની સાથે લગ્ન કરવાની છે

? સાવ નીરસ ને બોચિયો છે”

“ તું એને કઈ રીતે ઓળખે ?” "મેડમ ઓઝોન કંપનીનો હું માલિક છું !!!”

અને નીલમે એનો નિર્ણય જાહેર કર્યો ,”હવે જે થાય તે હું તારી સાથે લગ્ન કરીશ . માલિકને છોડીને નોકર સાથે કોણ લગ્ન કરે ???!!!!”

અને મારકણી આંખે આમંત્રણ આપીને એનો હાથ ચૂમી લીધો..અને વિરાંગે પણ હુચ્ચી માદક નજરે કહ્યું ,”તો આજની રાત મધુ રજની બની રહશે આપણી ..આપણે એકવીસમી સદીના યુગલ છીએ”

અને નીલમે સંપૂર્ણ સમર્પિત ભાવથી વીરાંગને જાત ધરી દીધી.. વીરાંગ નીલમને એના મિત્રના ફલેટ પર લઈ જઈને પૂરી રીતે ભોગવી. અને વહેલી સવારે મળસકે એને એના ઘરે મૂકી ગયો.

અને ઘરે જઈને નીલમે નિલય ને એક છેલ્લો વોટ્સ એપ મેસેજ મુક્યો;”નિલય મને માફ કરજે, હું હવે હું તારે લાયક નથી રહી. હું તારી જ કંપનીના

માલિક વીરાંગ જોડે લગ્ન કરવાની છું. ગઈ કાલે રાતે જ ગાંધર્વ વિધિ જેવા લગ્ન કરીને મધુ રજની પણ માણી ચુક્યા છીએ. મને માફ કરજે. ગુડ બાય...”

અને મેસેજ સેન્ટની બે ટીક પણ જોઈ મોબાઈલ બંધ કરીને સુઈ ગઈ.

નિલય એ સવારે ઉઠીને પહેલો મેસેજ નીલમનો વાંચ્યો...અને એ ચકરાઈ ગયો...મેસેજ સાથે વીરાંગ અને નીલમનો ફોટો પણ હતો..ખરેખર વીરાંગ કોઈ એનો માલિક જ નહોતો..એ તો એક મવાલી , લોકર ચીટર અને એક રોડ સાર્ઈડ રોમિયો હતો. કોલેજના વખતથી એ એને ઓળખતો હતો કેટલીય છોકરીના શિયળ લુંટ્યા હશે..!!!!

ખુબ જ વ્યથિત હૃદયે એણે નીલમને બ્લોક કરી દીધી મોબાઈલ માંથી અને જિંદગીમાંથી પણ...

આ આંખ ઉઘાડનાર કિસ્સાથી શીખ લઈએ કે આવા કોઈ બદમાશ લોકરની ચુંગાલમાં ન ફસાઈએ.

જય માતાજી

દિલીપ વી ઘાસવાલા

હૈયાના આંગણમાં અતરના વાયરા

સુરત મિત્ર

ભાગ્યશ્રી પૂર્ણ

તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨

“અરે, શું થયું? તારી આંખોમાં પાણી?” આર્ય તો વેલેન્ટાઈન ડે ઉજવવાના ચક્કરમાં દોડી આવ્યો હતો. શ્રાવણી આંખો લૂછતી છોડને પાણી પાઈ રહી હતી. “ના રે, એ તો મારી આંખોમાં ધૂળ ઊડી.”

“હવે તું મારી આંખોમાં ધૂળ નાખે છે, હૈંને? સાચું બોલ, કેમ રડે છે?” આર્યએ એને પાસે ખેંચી.

“કંઈ નહીં, અહીં જો, કબૂતરનું ઈંડુ ફટલેલું પચ્યું છે.”

“તેં ફોડ્યું?”

“મેં... ના, ના.” એની આંખ ફરી ઉભરાઈ.

“તો પછી, મને ખબર છે. તું તો એ ફોડનારને તોડી નાખે. છોડને! આવું તો ચાલ્યાં કરે, દોસ્ત..”

તોય ક્યાં સુધી એ છોડ પર ઊગેલાં તાજાં ફૂલોને હાથ ફેરવતી રહી. એને ફૂલો ખૂબ ગમતાં. એણે જાતે ઘરને આંગણે આ બાગ બનાવ્યો હતો. વસંતમાં તો પૂરબહારમાં ખીલ્યો હતો.

ઊડતું ઊડતું એક આકર્ષક પતંગિયું આવ્યું. આર્ય એને પકડવા જતો હતો કે શ્રાવણીએ એને રોકી અટકાવ્યો. “ઊડવા દેને એને એની મોજમાં.”

“તું તો બોલતી નથી, તો શું કરું.”

“અરે, આ અલબેલી વસંત ઋતુમાં અબોલાં થોડાં હોય, આ તો એમ જ. જો આ ઝૂમતાં ફૂલો તો વસંતની

મસ્તીના જીવંત પ્રતિકો નથી લાગતાં? આ વાસંતી વાયરાનો જાદુઈ સ્પર્શ જ આપણી ઉદાસીના દૂર કરી દે. ને જો તો ખરો, એ લહેરખી આ રંગીન ફૂલોને અડકીને જાય છે તે ચારેબાજુ હવામાં ગુલાલ ઉડાડતી ફરે છે, ને પેલી મહેક તો ફેલાવે છે ચોમેર મધમઘાટપ”

એને રોકતા આર્યએ હાથ જોડ્યા, “હે સાક્ષાત વાસંતી દેવી! આજે વેલેન્ટાઈન ડે છે એ તો યાદ છેને?”

“હા આર્ય, તું તારા રિસર્ચ સેન્ટરથી આવ્યો ને એટલામાં તો કેટલાય વિવિધ ડે ગયા. તું બધું યાદ રાખીને બધી ભેટો લાવે છે, મને ગમે તો છે પણ તું વિચાર, એ બધાથી પર જેનાથી પ્રકૃતિનું હૈયું ધબકે છે એ વસંતને ઊજવીએ ચાલ. અરે! એ છોડીને ક્યાં જઈએ? એમાં ડૂબી ન મરીએ? જો પેલી આવે મોરલાની ટોળી.” એ મોર જોઈને તો ગાંડી થઈ તરત જ અંદર દાણા લેવા દોડી.

આર્ય અને શ્રાવણી બચપણથી મિત્રો. એકબીજાને ચાહે. શ્રાવણી અત્યંત ઋજુ હૃદયની કલાપ્રિય અને આર્ય ભૌતિકશાસ્ત્રનો વિદ્યાર્થી. એ પરમાણુશક્તિથી પરિચિત હતો પણ શ્રાવણીના અણુ અણુમાં શું છે એ ક્યારેક પારખી ન શક્યો. સૌરમંડળના પ્રશ્નો કેમ ઉકેલવા એના પર પ્રયોગ કરી શકતો પણ શ્રાવણીના મોરમંડળથી

એને કેમ છુટી પાડવી એ એના માટે જટિલ સમસ્યા હતી. જોકે બંને એકબીજાને ભરપૂર ચાહતા હતા એમાં કોઈ શંકાને સ્થાન નહોતું.

શ્રાવણી હસ્તકલાના વર્ગો ચલાવતી. સાંજે ઝૂંપડપટ્ટીમાં બહેનો તથા બાળકોને ભણાવવા જતી. કોઈની પણ તકલીફ જોઈ દ્રવી ઊઠતી. એની કમાણી મોટેભાગે આમ જ વપરાતી. ઘર પરિવાર સમૃદ્ધ હતો એટલે કોઈને વાંધો નહોતો. સરસ વાત તો એ હતી કે, બંને પરણે તોય બેય તરફનો પરિવાર રાજી હતો. છતાં, આજે વેલેન્ટાઈન ડે પર આર્ય શ્રાવણી પાસેથી, “વિલ યુ બી માય વેલેન્ટાઈન?”નો ધારણા મુજબનો જવાબ લેવા આવ્યો હતો.

મોર જાય ને પાછા આવવાની ખાતરી રૂપે મોરપીંછ બેરવતો જાય એમ શ્રાવણી ટહુકી, “આર્ય, હમણાં નહીં, આજે મેં બાળકોને ભણાવવાં જવાનું પ્રોમિસ કર્યું છે તો આપણે સાંજે ઊજવીએ પહોંચી?”

આર્ય સહેજ નિરાશ થયો, પણ એણે શ્રાવણીના નકારમાં, એના હૃદયના ધબકારની ગતિમાં, હાનું આંદોલન માપી લીધું હતું.

સાંજે ભવ્ય ભેટ લઈ જવાનું વિચાર્યું. શ્રાવણીને શું વધારે ગમે એનું વિશ્લેષણ કરી યાદી તૈયાર કરી. અહીં કોઈ સંશોધન પ્રયોગ ચાલે એમ નહોતો. કોઈપણ અખતરો ખતરો પૂરવાર થઈ શકે, માટે આર્યએ પૂરી નિષ્ઠાથી શોધ આરંભી ને અંતે નવી દિશા મળી.

સાંજે મોટી વેન શ્રાવણીના ઘર બહાર ઊભી રહી અને

શ્રાવણી તો ઘર પાછળ વસંતના સૂર્યાસ્તને માણતી ગણગણી રહી હતી- શું લઈને આજ ડુબશે આલમ વસંતમાં, સૂરજને પણ કહી દો ન આશ્રમ વસંતમાં.

સૂર્યાસ્તના રંગથી ધણ સુંદર શ્રાવણીને આર્ય એકીટશે નિહાળતો બબડ્યો, “સૂર્યાસ્ત સમયે પૃથ્વી પર પડતાં આ કિરણો શક્તિકણના પ્રવાહ સમા છે. એનું ઊર્જામાં કેવું વૈવિધ્ય રચાય એ જોવું રહ્યું.”

સૂરજને બાય બાય કરતી શ્રાવણી સાથે જ ઊર્જા સાથે ફરી આર્ય તરફ દોડી આવી. આર્ય એને ગાડી પાસે લઈ ગયો. લાલ રંગના હાર્ટ શેઈપના હુગ્ગાઓથી ગાડી ભરી હતી. શ્રાવણી રાજીની રેડ થઈ ગઈ, “આટલા બધા?”

“હા, એ ગરીબ છોકરા પાસેથી બધા જ ખરીદી લીધા.”

“ગ્રેટ, થેક યુ વેરી મચ. આઈ લાઈક યુ, આર્ય.”

આર્ય ખુશ થતો લાલ ગુલાબ ધરી પ્રપોઝ કરે એ પહેલાં તો શ્રાવણીએ આર્યને ખેંચી ગાડીમાં બેસાડ્યો. “ચાલ લઈ જા એ છોકરા પાસે.” આર્ય ગુંચવાયો પણ રસ્તે “જલદી ચલાવ, એ જતો રહેશે.” એમ સતત એ બોલતી રહી. મારતી ગાડીએ તેઓ પહોંચ્યા. શ્રાવણીએ ગાડીમાંથી બધા હુગ્ગા લઈ સહર્ષ છોકરાને આપ્યા ને ઉડાડવા કહ્યું. છોકરાએ ચિચિયારી પાડી ઉડાડ્યા ને એના ચહેરા પર સૂર્યાસ્ત પછી અજવાળું ફેલાયું.

“આર્ય, આજે જ બપોરે આવા હુગ્ગા વેચતા એક છોકરાએ મને કહ્યું હતું, ‘બહુ મન થાય છે ઉડાડવાનું, પણ આપણે જ ઉડાડી દઈએ તો ખાઈએ શું?’” બોલતી શ્રાવણી આર્યને વળગી પડી.

“યસ, યુ આર માય વેલેન્ટાઈન” આર્યના હૈયાના આંગણમાં અતરના વાયરા લહેરાવા લાગ્યા.

- યામિની વ્યાસ

પાકિસ્તાનમાં રહેતા હિન્દુઓ પાક વિરોધી પ્રવૃત્તિઓ ન કરી શકે એમ જ ભારતમાં રહેતા મુસ્લિમો પણ ભારત વિરોધી પ્રવૃત્તિઓ ન જ કરી શકે..

સુરત મિત્ર

ભાગ્યશ્રી પૂર્ણ

તા.૦૨-૧૦-૨૦૨૨

- રવીન્દ્ર પારેખ

કેન્દ્ર સરકારે ૨૮ સપ્ટેમ્બર ને બુધવારે સવારે પોપ્યુલર ફ્રન્ટ ઓફ ઈન્ડિયા (પીએફઆઈ) પર પાંચ વર્ષનો પ્રતિબંધ મુકતાં જ, પીએફઆઈ સંગઠનને વિખેરી નાખવાની જાહેરાત કરવામાં આવી છે. પીએફઆઈના સ્ટેટ જનરલ સેક્રેટરી અબ્દુલ સત્તારે એમ જણાવ્યું છે કે પ્રતિબંધ મુકાયાના થોડા કલાકમાં જ અમે આ સંગઠન વિખેરી નાખ્યું છે. સેક્રેટરીએ એવો ખુલાસો પણ કર્યો કે અમે ત્રણ દાયકાથી સમાજના વિકાસનું કામ કરી રહ્યા હતા, પણ કાયદા સાથે બંધાયેલા હોવાથી આ સંગઠન વિખેરી નાખીએ છીએ. જોકે, સમાજના વિકાસનું એવું કયું કામ આ સંસ્થા કરતી હતી તેની ખબર પડી નથી, પણ પ્રતિબંધ સમાજના વિકાસને કારણે નથી મુકાયો તે કહેવાની જરૂર નથી. એ પણ છે કે સંગઠન, પ્રતિબંધને કાનૂની રીતે પડકારવાના મૂડમાં નથી એટલે પ્રતિબંધ ન મુકાવો જોઈતો હતો ને મુકાયો છે, એવું લાગતું નથી, નહીં તો સંગઠન વિરોધ ન કરવા જેટલું વિવેકી તો ક્યારેય રહ્યું નથી. પીએફઆઈ પ્રતિબંધિત થાય કે વિખેરાય, તે, તે સંસ્થા પૂરતું સ્વીકારવાનો વાંધો નથી, પણ તેથી નવું સંગઠન સ્થાપવાના માર્ગો બંધ થઈ જતાં નથી એ પણ ખરું.

પીએફઆઈ પણ એ જ રીતે અસ્તિત્વમાં આવ્યું હતું. બાબરી ધ્વંસ પછી આતંકી ઈરાદાઓ પાર પાડવા ૧૯૮૯માં કેરળમાં નેશનલ યુઠોકેટિક ફ્રન્ટ (એનડીએફ)ની સ્થાપના થઈ. એ સંસ્થા બીજા રાજ્યોમાં પણ ફેલાઈ. ૨૦૦૩માં કોઝિકોડમાં આઠ હિન્દુઓની હત્યા થઈ. એમાં એનડીએફનું નામ ચર્ચામાં

આવ્યું હતું. વધારામાં એનો એક છોડો પાકિસ્તાનની જાસૂસી સંસ્થા આઈએસઆઈ સુધી લંબાયોની વાત પણ હતી. એમાં વધુ સંડોવણી બહાર આવે તે પહેલાં ૨૦૦૮માં, દિલ્હીમાં, એનડીએફ અને દક્ષિણની બીજા ત્રણેક સંસ્થાઓની મીટિંગ મળી અને મૂળ સંસ્થાને વિકલ્પે નવી સંસ્થા પોપ્યુલર ફ્રન્ટ ઓફ ઈન્ડિયાનો વિચાર વહેતો થયો. પીએફઆઈ ઉપરાંત સરકારે બીજા આઠ સંગઠનો પર પણ પ્રતિબંધ મુક્યો છે. નેશનલ ઈન્વેસ્ટિગેશન એજન્સી (એનઆઈએ) અને એન્ફોર્સમેન્ટ ડિરેક્ટોરેટ (ઈડી)ની સઘન તપાસમાં એ બહાર આવ્યું છે કે પીએફઆઈ રાષ્ટ્ર વિરોધી પ્રવૃત્તિઓમાં સક્રિય છે. બાંગ્લાદેશી આતંકવાદી સંગઠન જમાત ઉલ મુજાહિદીન સાથે પણ તેનાં તાર જોડાયેલા છે ને પીએફઆઈના ઘણા સભ્યો અફઘાનિસ્તાન, સીરિયા, ઈરાકના આતંકવાદીઓના સંપર્કમાં છે. આ ઉપરાંત દેશમાં કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ પાકિસ્તાની આતંકવાદી સંગઠનોની દોરવણી હેઠળ આ સંગઠનનાં નેજા હેઠળ ચાલે છે, જેનો હેતુ ભારતમાં રહેતા મુસ્લિમોને દેશ વિરુદ્ધ ઉશ્કેરવાનો છે. એને માટે મુસ્લિમ યુવકોનો દુરુપયોગ થાય છે, એવું કેટલાક મુસ્લિમ અગ્રણીઓ પણ માને છે. એ ઉપરાંત પીએફઆઈના સંસ્થાપક સભ્ય સ્ટુડન્ટ ઈસ્લામિક મુવમેન્ટ ઓફ ઈન્ડિયા(સીમી)ના નેતા રહ્યા છે. વિદેશી સ્રોતો પાસેથી પૈસા મેળવી આતંકી પ્રવૃત્તિઓ માટે તેનો ઉપયોગ આ સંસ્થા દ્વારા થતો હતો એવી વાત પણ છે. સૌથી વધારે આઘાતજનક તો એ છે કે વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદી આ સંસ્થાના નિશાના પર હતા ને ૧૨ જુલાઈએ તેમની હત્યા કરવાનો આ સંગઠનનો

મનસૂબો હતો. ઈડીએ કોર્ટમાં કહ્યું છે કે બિહારની રેલીમાં હુમલો કરવાનું કાવતરું હતું. એને માટે કેરળમાં હુમલાની ટ્રેનિંગનો કેમ્પ પણ કરવામાં આવ્યો હતો. આવું હોય તો શિક્ષાત્મક પગલાં સરકારે ભરવાં જ જોઈએ ને તે તેણે ભર્યા છે.

આ બધું થતાં ૨૨ સપ્ટેમ્બરે એનએફઆઈ અને ઈડીએ ૧૫ રાજ્યોમાં પીએફઆઈના ૮૩ સ્થળે ‘ઓપરેશન ઓકટોપસ’ હેઠળ દરોડા પાડ્યા. દરોડા દરમિયાન પીએફઆઈની વિરુધ્ધ પુરાવાઓ મળ્યા. રાજસ્થાન સહિત દેશના ૨૦થી વધુ રાજ્યોમાં તે ફેલાયેલું સંગઠન છે. તેની પાસે રાષ્ટ્રીય અને રાજ્ય કક્ષાની સમિતિઓ છે. તેનાં સભ્યો ચૂંટણીઓ દ્વારા ચૂંટાય છે. તપાસ દરમિયાન સેંકડોની ધરપકડ પણ થઈ છે. પીએફઆઈ પર પ્રતિબંધ મુકાતાં કોંગ્રેસ સહિત વિપક્ષોએ આરએસએસ પર પણ પ્રતિબંધ મુકવાની વાત કરી છે. ખરેખર તો પીએફઆઈ અને અન્ય સંસ્થાઓની સ્થાપના કોંગ્રેસી શાસન કેન્દ્રમાં હતું તે દરમિયાન થઈ હતી. એ વખતે કોંગ્રેસે આવી સંસ્થાઓ પર રોક ન લગાવી, પરિણામે દેશમાં અનેક સ્થળોએ આતંકવાદી હુમલાઓ થયા ને અનેક નિર્દોષોનાં લોહી રેડાયાં. કેટલાંક મુસ્લિમો આ વાત જાણે છે ને કહે છે કે આવી પ્રવૃત્તિઓને લીધે યુવકો ગેરમાર્ગે દોરાઈ રહ્યા છે. પીકઆઈએ ઈસ્લામિક રાષ્ટ્ર બનાવવા માટે યુવાનોને લશ્કર અને આઈએસઆઈએસ જેવાં આતંકી સંગઠનોમાં જોડાવા પ્રોત્સાહિત પણ કર્યા છે. એ જ કારણ છે કે અજમેર દરગાહના દીવાન ઉપરાંત ઘણાં મુસ્લિમોએ અને રાજ્યોએ પીએફઆઈ પર મુકાયેલ પ્રતિબંધને યોગ્ય ઠેરવ્યો છે. પીએફઆઈ પર પ્રતિબંધ મુકવાની વાત તો આસામ, ગુજરાત, કર્ણાટક, ઉત્તરપ્રદેશ સહિત ઘણાં રાજ્યોએ કરી હતી.

એમ લાગે છે કે બાબરી ધ્વંસ પછીની મુસ્લિમોની આ પ્રતિક્રિયાઓ ત્રીસવર્ષ પછી પણ

શમતી નથી. કોંગ્રેસી શાસનની કહેવાતી બિનસાંપ્રદાયિક રીતિ-નીતિઓની આડમાં કફરતા ઉછરતી આવી છે. આ ઉછેર દક્ષિણનાં રાજ્યોમાં વિશેષ થયો છે. પીએફઆઈનો જન્મ અને વિકાસ પણ કેરળમાં જ થયો છે. એને લીધે દક્ષિણી રાજ્યોમાં કફરવાદ કદાચ વધારે વર્ધ્યો છે. બધા મુસ્લિમો કફર છે એવું નથી, પણ જે નથી એમને કફર બનાવવાનું કામ આવી સંસ્થાઓ કરતી રહે છે ને તેનું માર્ગદર્શન પાકિસ્તાની સંગઠનો પૂરું પાડે છે. કેટલાય હિન્દુઓ ભાજપ સરકારની રીતિ-નીતિઓથી સંતુષ્ટ નથી, છતાં તેમને વિદેશી શત્રુઓને શત્રુતા વધારવામાં આમંત્રણ આપવાનું કદી નહીં સુઝે, પણ કેટલાંક સંગઠનોને વિદેશી સહાય મેળવીને અહીં જ રાષ્ટ્ર વિરોધી પ્રવૃત્તિઓ વિકસાવવાનું ફાવે છે એ શરમજનક છે. પાકિસ્તાન જેવું અધમ રાષ્ટ્ર આ ધરતી પર બીજું નથી. તેનું અસ્તિત્વ પોતાને માટે તેમ જ અન્ય રાષ્ટ્રો માટે કદી ઉપકારક રહ્યું નથી. તે માંદું અને વિકૃત રાષ્ટ્ર છે. પોતે પોતાનું પૂરું કરી શકે એમ નથી એટલે ભારત સાથે તે શત્રુતા વધારીને ટકવા મથે છે. તેની મૈત્રી હંમેશા દગાબોરીનું જ બીજું નામ રહી છે. વિશ્વમાં આતંક ફેલાવનાર તે એક માત્ર કાયર રાષ્ટ્ર છે. ભારતમાં જેટલા પણ આતંકી હુમલા થયા છે તેમાં તે સીધું સંડોવાયેલું છે. માત્ર ભાગલા વખતે થયેલા નરસંહારમાં જેટલા હિન્દુઓ મર્યાં તેટલા યુધ્ધ વગર સ્વતંત્રતાને નામે મર્યાં નથી. પાકિસ્તાન હરામનું જ શોધતું પરોપજીવી રાષ્ટ્ર છે. તે અમેરિકા કે રશિયા કે ચીનના ખોળા બદલતું મતલબી રાષ્ટ્ર છે ને એને માટે તે ભારતની સરહદ સતત ઉપદ્રવ કરતું રહ્યું છે. પીઓકે એ ભારતની ઉદારનીતિનું પરિણામ છે. ખરેખર તો તે આંચકી લેવાની જરૂર છે. તેને નકશા પરથી દૂર કરી શકાય તો બને કે ભારતના મુસ્લિમો ભારત સંદર્ભે વિચારતા થાય. ઘણા મુસ્લિમોએ ભારતને પોતાનું રાષ્ટ્ર માન્ય છે, પણ કેટલાક મુસ્લિમો ભારતની ભૂમિ પર